

УДК 330.11

К.О. Великих

Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова, м. Харків

ЕКОНОМІЧНА КРИЗА ТА ЇЇ НАСЛІДКИ ДЛЯ НЕВЕЛИКИХ КОМПАНІЙ

В умовах економічної кризи малий бізнес характеризується високим ступенем ризику, фінансовою та комерційною нестійкістю, низьким рівнем фінансових резервів, та іншими показниками, що визначають його економічну нестійкість.

У статті проаналізовано правила і принципи фінансового менеджменту малих підприємств в умовах кризи. Охарактеризовано основні напрямки вирішення проблем. Автор описує основні явища, що супроводжують економічну кризу, їх вплив на фінансовий стан і управління малим підприємством.

Ключові слова: управління підприємством, економічна криза, фінансовий менеджмент, рентабельність, джерела фінансування, ліквідність.

Постановка проблеми

Малий і середній бізнес відіграє ключову роль у сучасній економіці. Він є важливим джерелом доданої вартості, в якому зайнято велика кількість найманих працівників. Передбачається, що його значення в глобальній інтеграції економіки 21-го століття буде і далі збільшуватися. Двома самими специфічними особливостями малих підприємств є їх чутливість і нестійкість. Практика показує, що в перший рік існування виживає трохи більше половини малих компаній. Причиною цього є наявність великої кількості бар'єрів у розвитку малого підприємництва та труднощі їх подолання.

Ці бар'єри можуть бути розділені у відповідності з різними критеріями, такими як: важкості виходу на ринок, труднощі в підтримці цього ринку, бар'єри, пов'язані з управлінням матеріальними ресурсами і фінансовим управлінням. Найбільш часто малі підприємства стикаються з такими проблемами, як ускладнений доступ до зовнішнього фінансування, слабкі і ненадійні джерела фінансової інформації, невірне прийняття управлінських рішень, невеликий досвід менеджерів в управлінні фінансами. Основним завданням даної роботи є характеристика основних принципів фінансового управління малими підприємствами функціонуючих в умовах кризи для забезпечення безпечного виживання. Для вирішення завдання, в основному використовуються методи індукції та аналіз відповідної літератури.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання фінансового управління малими підприємствами, функціонуючими в умовах кризи відображені в роботах багатьох українських і зарубіжних вчених і провідних економістів, таких як

Шуклов Л.В., Бахрамов Ю.М., Глухов В.В., Бланк І.А.

Виклад основного матеріалу

Характерною особливістю фінансової кризи є те, що ситуація на ринку постійно змінюється, причому часом важко заздалегідь передбачити ці зміни. Сукупність набору методів управління фінансовими потоками і міра їх застосування, які давали гарний результат в одній ситуації, можуть виявитися неефективними при зміні умов ринкової середовища [1].

Основними напрямками підвищення ефективності фінансового менеджменту в компаніях малого і середнього бізнесу є:

- розробка концепції управління фінансами з урахуванням зміни ринкової ситуації;
- ефективне управління ризиками;
- чіткі критерії ефективності управління фінансами залежно від цілей компанії;
- використання системи інструментів фінансового менеджменту, що оптимізують грошові потоки;
- грамотне складання бюджету;
- ефективний внутрішній контроль;

Поглиблення маркетингових проблем малого бізнесу пов'язано як зі зниженням платоспроможного попиту населення, так і з пошуками нових ринків збуту, посиленням конкуренції з боку великих підприємств. Ситуація погіршується неможливістю диверсифікації виробничої діяльності в умовах нестачі фінансових ресурсів [4]. Економічна криза має різні впливи на малі підприємства. Цей вплив залежить від великої кількості макро- і мікроекономічних чинників. Економічна середа у нинішніх кризових умовах негативно впливає на підприємства наступним чином:

1) зменшується запас капіталу на фінансових ринках;

2) знижується попит на пропоновані продукти і сервіс компаній, що мають проблеми з доступом до засобів для нових проєктів і інновацій.

Ще більш високі ризики для компаній в умовах дефіциту джерел фінансування несе втрата поточної ліквідності. У той же час, як результат, при зниженні попиту на продавані продукти, компанії втрачають рентабельність, і вони змушені економити у вартості поточних операцій. Вивчення впливу цих процесів на малі та середні підприємства вимагає перегляду фундаментальних перешкод в їх розвитку. Найбільш часто перешкодами що зустрічаються є: обмежений доступ до кредитів, високі витрати, не пов'язані з заробітною платою, високі податки і висока вартість їх збирання, негнучке трудове законодавство, конкуренція з боку тіньової економіки, низький рівень економічної інфраструктури. Складна ситуація склалася з кредитування суб'єктів малого бізнесу. Кредитні ресурси спрямовуються, головним чином, на підтримку великих містоутворюючих або галузеутворюючих підприємств, в той час як малий бізнес залишається поза полем їх зору [3]. В цілому недолік фінансових ресурсів - одна з найважливіших проблем малих підприємств в умовах кризи. Більше того, банкам не вигідно видавати невеликі кредити (а саме такі кредити потрібні малим підприємствам). Витрати на вивчення діяльності потенційного великого позичальника і малого підприємства практично однакові, а дохід банку буде істотно відрізнятись. При цьому такі широко розповсюджені за кордоном напрямки фінансової підтримки малого бізнесу, як мікрофінансування, фінансовий лізинг, кредитна кооперація, в нашій країні практично не набули розвитку [5].

Враховуючи перешкоди в розвитку підприємств, слід підкреслити негативний вплив кризових явищ на них таким чином:

1) обмеження на доступ до іноземного капіталу, збільшення труднощів в отриманні додаткових джерел фінансування може призвести до проблем з ліквідністю і масових банкрутств малих підприємств;

2) зменшення розміру і прибутковості корпоративних операцій;

3) зростання безробіття - частина безробітних підуть у тіньову економіку, що створить несправедливу конкуренцію для малого бізнесу.

Щоб вижити в кризу, підприємство повинно бути належним чином підготовлено до нього. Компанії, які підготовлені до негативних явищ кризи можуть подолати його, а також, в деяких випадках, домогтися успіху. Таким чином, можна

виділити три стадії правильної відповіді на перші ознаки кризи:

1) зниження ризиків;

2) зниження уразливості до кризи;

3) отримання довгострокового переваги.

На першому етапі необхідно виявити сильні і слабкі сторони компанії та можливі негативні впливи на неї кризових явищ. Необхідно враховувати різні сценарії, включаючи агрегацію кризи та її впливу на компанію.

Необхідно знати відповіді на наступні питання:

1) Як змінити умови і терміни корпоративних кредитів?

2) Наскільки високим буде шанс зберегти або навіть збільшити комерційний кредит від найбільш надійних постачальників?

3) Скільки клієнтів постраждає від кризи, і який вплив це матиме на збір заборгованості?

У той же час, необхідно шукати найменш ризиковані джерела доходів з високим рівнем рентабельності [2].

Для цього часто використовуються наступні заходи:

- запропонувати дешевші версії продуктів, ніж раніше продані,

- вибрати продукцію, за яку споживачі незалежно від кризи, будуть готові заплатити повну вартість,

- розподілити пакет послуг, так щоб клієнти могли платити за ці послуги окремо

- інвестувати в майбутнє - стійкі інвестиції в розвиток продукції, інформації або технології, у багатьох випадках приносять успіх в довгостроковій перспективі,

- переосмислити і реконструювати бізнес-модель - кризові умови забезпечують хорошу відправну точку ліквідації непотрібних бізнес-процесів і раціоналізації діяльності,

- зайнятися пошуком нових джерел фінансування - фокус на ліквідності змушує менеджерів шукати нові джерела коштів; іноді вони виявляються краще і дешевше, ніж ті, які використовувалися раніше.

Нинішня криза викликала проблеми для малих підприємств в першу чергу в доступі до зовнішніх джерел фінансування і підтримки ліквідності. Це могло також зменшити попит на продукцію компанії і привести до зниження рентабельності бізнесу. Збільшення шансів на виживання і можливостей для отримання стійкого переваги під час кризи, малий бізнес повинен шукати в правильному плануванні їх фінансових рішень. Ці рішення мають бути націлені на захист фінансових основ компанії.

Найбільш часто бар'єром для реалізації антикризової програми є:

- недооцінка кризи,
- відсутність якісно підготовлених керівників,
- ігнорування внутрішньої ініціативи.
- недостатня увага до людського фактору,

Менеджери повинні уважно прислухатися до рішень, запропонованим співробітниками і спробувати залучити їх до підготовки планів дій у надзвичайних ситуаціях

Висновки

У сучасній економіці, малі підприємства відіграють дуже важливу роль. Вони є одним з основних генераторів доданої вартості, а також важливим джерелом інновацій. У даній роботі сформульовані основні поняття стратегії фінансового менеджменту для малого підприємства в умовах економічної кризи. У сьогоднішніх умовах підняті проблеми дуже важливі з погляду бізнес - практики і теорії підприємства.

Таким чином, проблема адекватної оцінки стану підприємства малого і середнього підприємництва за своєю значимістю і актуальності є однією з важливих. Зміни, що відбуваються в останні роки на ринку, збільшення обсягів фінансування реального сектора економіки, збільшення обсягів інвестування, прийняті програми розвитку малого підприємництва загострили увагу до методик оцінки фінансового стану підприємств, об'єктів для поручительств та інвестування, пред'явили до них нові вимоги.

Література

1. Шуклов Л.В. *Финансовый менеджмент в условиях кризиса: Опыт компаний малого и среднего бизнеса*. 2010 – 4с.
2. Rhodes D., Steller D. *Захватить преимущество в условиях экономического спада*. 2009 – 2 с.
3. Голубев А. *Кризис и АПК: угрозы и возможности* / А. Голубев // *АПК: экономика, управление*. – 2009. №2. - 3-13
4. Саркисян, М. С. *Социально-экономические тенденции развития малого предпринимательства* / М.С. Саркисян // *Экономические науки*. - 2008. - N 2 (39). - С. 260-263.
5. Шулятьева Н.А. *Малый бизнес в условиях рынка* // *Деньги и кредит*. 2008. №9. С. 22–27.

References

1. Шуклов Л.В. (2010). *Финансовый менеджмент в условиях кризиса: Опыт компаний малого и среднего бизнеса*, 1,4.
2. Rhodes D., Steller D. (2009). *Seize advantage in a downturn*. *Harvard Business Review*, 2, 2.
3. Голубев А. (2009). *Кризис и АПК: угрозы и возможности*. *АПК: экономика, управление* №2,2,3-13.
4. Саркисян, М.С. (2008). *Социально-экономические тенденции развития малого предпринимательства*. *Экономические науки* N 2 (39), 1,260-263.
5. Шулятьева Н.А. (2008). *Малый бизнес в условиях рынка*. *Деньги и кредит* №9,2, 22–27.

Рецензент: д-р екон. наук, проф. Н.О. Кондратенко, Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова.

Автор: ВЕЛИКИХ Ксенія Олександрівна кандидат економічних наук, доцент кафедри М і А Харківський національний університет міського господарства ім. О.М. Бекетова
E-mail – kseniya333a@gmail.com

ЭКОНОМИЧЕСКИЙ КРИЗИС И ЕГО ПОСЛЕДСТВИЯ ДЛЯ НЕБОЛЬШИХ КОМПАНИЙ

К.А. Великих

В условиях экономического кризиса малый бизнес характеризуется высокой степенью риска, финансовой и коммерческой неустойчивостью, низким уровнем финансовых резервов, и другими показателями, определяющими его экономическую неустойчивость.

В статье проанализированы правила и принципы финансового менеджмента малых предприятий в условиях кризиса. Охарактеризованы основные направления решения проблем. Автор описывает основные явления, сопровождающие экономический кризис, их влияние на финансовое состояние и управление малым предприятием.

Ключевые слова: *управление предприятием, экономический кризис, финансовый менеджмент, рентабельность, источники финансирования, ликвидность.*

THE ECONOMIC CRISIS AND ITS CONSEQUENCES FOR SMALL COMPANIES

K.A. Velikih

With the economic crisis, small business characterized by a high degree of risk. Much depends on the initiative and capabilities of the company manager. Also characterized by financial and commercial instability, low level of financial reserves, limited assets, relatively small volume of economic activity, small number of employees and limited management, attracted a significant amount of resources and other factors that determine its economic instability.

The article analyzes the rules and principles of financial management of small businesses in crisis. Characterized the main directions of solving problems. The author describes the main phenomena that accompany economic crisis, its impact on the financial condition and management of a small business. Also formulated general principles of financial solutions for small businesses during the economic crisis.

Keywords: *enterprise management, economic crisis, financial management, cost-effectiveness, sources of financing, liquidity.*